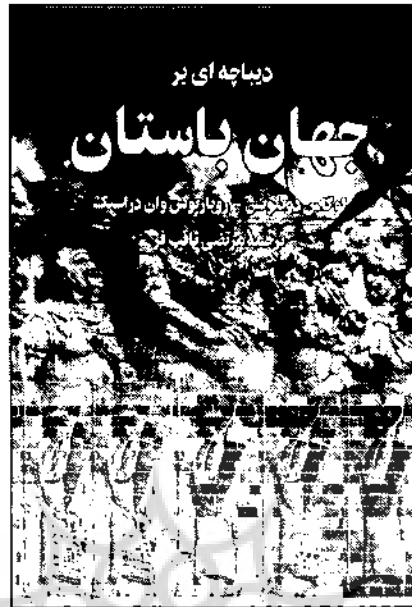

○ دیباچه‌ای بر جهان باستان
 ○ تألیف: نوکاس دولوپا - روبرتوس وان در اسپیک
 ○ ترجمه: مرتضی ناقب فر
 ○ ناشر: انتشارات ققنوس - چاپ اول، ۱۳۷۹

تازه‌های تاریخ و فرهنگ ایران باستان دیباچه‌ای بر جهان باستان

کتاب حاضر بررسی موجز سیر تمدن جهان باستان تا آغاز عصر مسیحیت در غرب است. آغاز تمدن در این کتاب، تمدن‌های مصر و میان رودان یا به تعبیر مولفان «خلورمیانه باستان» از هزاره سوم پ. م. است. در این کتاب (به درستی) ترتیب «ز زمانی» سیر تمدن‌ها تا آغاز دو تمدن یونان و روم و پذیرش مسیحیت توسط کنستانتین امپراتور روم شرقی رعایت شده است. اهمیت چنین کتابهایی در این است که براساس آخرین پژوهش‌ها و یافته‌های باستان‌شناسی و زبان شنختی استوارند که کتاب‌شناسی کتاب آن را نشان می‌دهد. نکته مهم نوع نگاه مولفان به جهان باستان است. سیر بررسی در زمانی مولفان از میان رودان به سوی غرب است؛ و تمدن‌های شرق باستانی همچون ایران، هند، چین، ژاپن و... در این کتاب جایی ندارند؛ از این رو، عنوان کتاب را با تصامح بسیار باید پذیرفت. به نظر می‌رسد که نگاه اصلی مولفان به دو تمدن یونان و روم است که افزون بر دو سوم کتاب را دربردارد؛ بخش خاورمیانه باستان به اختصار و در حکم سرچشمه آورده شده است. برای تاریخ ایران باستان بخش مستقلی قائل نشده‌اند و بیشتر آنجا که در ارتباط با یونان و روم استه سخنی گفته شده است تا جایی که از ماد و ایلام جز چند خط یاد نشده است. حال آنکه «جهان باستان» - عنوانی که برای کتاب انتخاب شده و ظاهراً به تمام تمدن‌ها و ملل باستانی اشاره دارد - بسیار فراخ‌تر از نگاه این مولفان است.

بخش‌ها و فصل‌های کتاب دربردارنده‌ی کلیات رسایی است و به اقتضای نوع کتاب از پرداخت جزئیات خودداری شده است. از مضمون‌های تکرار شونده در بخش خاورمیانه باستان «تقابل اقتصاد معبد و کاخ» است. مولفان برآن‌اند که نیازهای

گروه است؛ نفرت به جهت آن که یکجانشینان از غارت بیابانگردان هراس داشتند و دوستی به سبب مبادله محصولات. تضاد میان این دو شیوه مضمون ادبیات عامیانه را شکل می‌داد که قدیمی‌ترین روایت در کتاب مقلس، کشته شدن هایلین شبان به دست برادرش قایل کشاورز است (ص ۳۵).

درباره‌ی زمان زردشته مولفان به تاریخ سنتی یعنی قرن ۶ پ. م. قائلند. اکنون براساس مدارک زبان‌شناختی، زمان زردشت را ۱۰۰۰ پ. م. تا ۱۲۰۰ پ. م. می‌دانند؛ نظر مترجم در زیرنویس ص ۳۵، که قرن ۱۹ پ. م. را ذکر می‌کند بسیار افراطی به نظر می‌رسد. مترجم برای واژه‌هایی چند برابرهایی آورده که در زبان فارسی چندان رایج نیست؛ مثل هورایی‌ها به جای هوریایی‌ها؛ مزده یسنا به جای مزدیسنا؛ بلشار به جای بلشصر؛ تورانی به جای تیرانی (حکومت استبدادی رومی)؛ دیوکلتیان به جای دیوکلسین؛ و غلط چاپی تیگلات پلیمر به جای تیگلات پلیمس.

کتاب‌شناسی کتاب بسیار خوب و مبتنی بر آخرین پژوهش‌های انجام شده است.

کتاب از ۴ بخش کلی تشکیل شده است:

بخش اول: خاورمیانه باستان در هفت فصل، در هزاره سوم پ. م. تمدن‌های میان رودان مثل سومر و اکد و تمدن مصر به شرح آمده است. در هزاره دوم پ. م. تمدن‌های آشور، کهن و بابل، کهن، مصر جدید، میثانی‌ها، هیتی‌ها، کرت و میسن، در هزاره نخست پ. م. مصر دوره میانی سوم، فینیقیه، امپراتوری سواحل شرقی مدیترانه، آشور و بابل جدید و حوزه تمدن ایران: هخامنشی، سلوکیه، پارت و سامانی - گر چه در نهایت اختصار - می‌پردازد.

فصل‌های ۵ و ۶ و ۷ از فصل‌های خوب و خواندنی کتاب است که به دین، اقتصاد و جامعه و حکومت خاورمیانه و باستان می‌پردازد. بخش دوم و سوم بررسی مفصل دو تمدن یونان و روم است که بخش اعظم کتاب را دربردارد. بخش چهارم پیوسته‌هایی است که به «تامگناری یونانی و رومی»، «پول یونانی و رومی» و «تصرفی امپراتوران روم» اختصاص دارد.

اقتصادی معبد در بین‌النهرین در سال ۳۴۰۰ تا ۳۲۰۰ پ. م. به اختراع خط منجر شد (ص ۳۴). از نظرهای دیگر مولفان اعتقاد به وجود دو نوع زندگی متفاوت و متضاد در سراسر تاریخ خاورمیانه باستانی دارند: یکی زندگی یکجانشینی و دیگری زندگی بیابانگردی توأم با غارت. سراسر تاریخ خاورمیانه باستان نفرت و دوستی این دو

○ سیروس نصرالله زاده

پرواز بر فراز شهرهای باستانی ایران

○ پرواز بر فراز شهرهای باستانی ایران
 ○ تألیف: ا. اشمیت
 ○ ترجمه: آرمان شیشه گر
 ○ ناشر: سازمان میراث فرهنگی، چاپ اول، ۱۳۷۶

اریک فردریش اشمیت (۱۸۹۸ - ۱۹۶۴) از باستان‌شناسان شهیر آمریکایی، و از نسل باستان‌شناسان متقدمی است که در ایران، در محوطه‌های باستانی تخت‌جمشید، ری و لرستان به کاوش و حفاری پرداخته است. در سال ۱۹۳۱، وی از سوی موسسه شرق‌شناسی دانشگاه شیکاگو جانشین هرترفلد شد که در تخت‌جمشید حفاری می‌کرد. کتاب سه جلدی تخت‌جمشید اشمیت بسیار معروف است. کتاب حاضر، از مهم‌ترین کتاب‌های مستند و تصویری از محوطه‌های باستانی ایران است که نسبت به زمان خود، کاری پیشرو و با اهمیت بوده است، زیرا برای نخستین بار در ایران بود که از محوطه‌های باستانی ایران عکس‌هایی تهیه می‌شد. در این کتاب حدود صد عکس هوایی به چاپ رسیده است. هدف از این کار، نخست عکس‌برداری از محوطه‌های باستانی تخت‌جمشید، ری و دره رومشگان لرستان بود که اشمیت خود در آنجا حفاری می‌کرد؛ سپس کشف مناطق ناشناخته باستان‌شناسی ایران با مستندسازی تصویری از مناطق باستانی مهم بود (ص ۲۳). عکس‌برداری در دو مرحله انجام شد: مرحله اول در سال ۱۹۳۵، ۱۹۳۶ (۱۳۱۴ - ۱۳۱۵)

و مرحله دوم ۱۹۳۷ (۱۳۱۶ - ۱۳۱۷). اشمیت و هیئت همراهش نام هوایی‌هایی که در این پروژه استفاده شد را «دوست نقره‌ای ایران» نامیدند؛ که آخرین پروازش در سال ۱۹۳۷ بود و به عنوان حسن نیت به ایران هدیه شد.

مولف در مقدمه شرحی خواندنی از چگونگی آغاز کار و سختی‌های آن می‌گوید. به گفته مولف این کار با مساعدت و یاری محمدعلی فروغی، نخست‌وزیر وقت، میسر شد (ص ۲۳). اشمیت در هر فصل کتاب اطلاعات جامعی از محوطه‌های باستانی آورده است. سرانجام این کار با موفقیت به پایان رسید و با کمترین زمان و هزینه، بیشترین اطلاعات واصل آمد.

ترجمه کتاب پرواز و آشنایی امروزیان با این کتاب و انتشار عکس‌های آن بسیار ضروری بود که اینک میسر شده است. مترجم، که خود باستان‌شناس است، آخرین آگاهی‌ها از حفاری‌های محوطه‌های باستانی را که پس از اشمیت تا حال حاضر شده، در زیرنویس آورده است، که بر اهمیت کتاب و روزآمدی‌اش افزوده است.

کتاب در دو بخش تنظیم شده: بخش اول مرحله نخست عکس‌برداری (۱۹۳۵ - ۱۹۳۶) است، شامل مقدمه مولف، شرح محوطه‌های باستانی و عکس‌های جنوب ایران، مرکز و شمال ایران، و غرب ایران است. بخش دوم، مرحله‌ی دوم عکس‌برداری است (۱۹۳۷ م).